

„Új hullám“ a szegedi operában

A kényszerhelyzet gyakran hasznos dolgok forrásává válik. Így van ez a színház világában is. A negyedszázada működő szegedi opera nemcsak a szó legnemesebb értelmében vett szórakoztató kulturális intézmény, hanem nevelő iskola, utánpótlási bázis is az egész magyar operakultúra számára. A pesti operának például nem egy olyan produkciója van, mely alkalmanként szinte teljes „szegedi” szereposztással megy, nem is oly régen Szegedről elszármazott művészek közreműködésével. Szinte minden évad végén „vérét adja” a szegedi opera, egy-egy vezető énekesét. Származik ebből némi dicsősége, de annál inkább gondja: be kell tölteni a néha pótolhatatlannak tűnő űrt, hogy a repertoár megmaradjon, s hogy az újabb vállalkozásokhoz is meglegyenek a személyi feltételek. Így aztán Szegeden szinte létkérdés az énekesnevelés, az új tehetségek fölfedezése, pályára indítása.

A kényszerhelyzet szülte állandó „vérátömlesztés” rengeteg belső, egyáltalán nem látványos munkát, óriási energiát és állandó készülséget igényel az opera zenei vezetésétől. Ugyanakkor azonban — és ez a kényszerhelyzet hasznos következménye — állandó mozgásban tartja a társulatot. Ez pedig nagyon lényeges dolog, hiszen egy viszonylag kis létszámú operaegyüttes tartós zárttá válása veszélyes lehet. Megszüntetheti a társulaton belüli egészséges művészi versengést, önelégültséghez, visszajelődéshez vezethet, mint ezt a pesti opera néhány évvel ezelőtti tartós válsága bizonyítja. Még akkor is támadhat baj, ha mindez nem következik be. A repertoár-előadások bizonyos idő után „erkölcsileg” elkopnak, a közönséget már csak egy-egy új szólista produkciója csálhatja el arra az előadásra, melynek művészi színvonala nem csökkent ugyan, ám már a hatodik, sőt a tizedik esztendeje nagyjából ugyanannak a közönségnek változatlanul ugyanaz. A szegedi operának is számolnia kell a közönség és színház közötti válság ilyenfajta sajátos veszélyeivel. Új énekesek színpadra küldése tehát kétszeresen is létkérdés a társulat számára.

A frissen lett szólisták tekintélyes része az énekkarban nevelődött és nevelődik, mások az akadémiáról kerültek a szegedi színpadra. Az eddigi sokéves tapasztalat azt bizonyítja, hogy a társulat a távozásokkal bekövetkezett veszteségeket nemcsak hogy kiheverte, hanem egy-egy új énekes bemutatkozása felfrissítette, izgalmassá tette a produkciókat, a színházban tartotta a már-már elmaradozni készülő közönséget. Igazi ünnep minden ilyen előadás, a váratlanságnál fogva kisebbfajta szenzáció. Az „új hullám”, egy fiatalabb generáció jelentkezése feltétlenül számbaveendő dolog, már csak azért is, mert róluk, az önmagukat keresőkről szólva eljuthatunk a szegedi opera művészi tevékenységének egyik nagyon lényeges s régóta megoldásra váró problémáig.

A pár esztendeje idekerültek, a mostan harmincévesek közül *Gregor József* és *Horváth Eszter* a társulat legnagyobb nyereségei. A basszista Gregor inkább oratóriuménekesi, mint operai alkat. Ez azt jelenti, hogy sokkal jobb oratóriuménekes, mint operahős. Hangjának puhasága, meleg fénye inkább a tolmácsolásra, mint a szerepbeli azonosulásra való képessége kitűnő produkciók sorához segítették a hang-

versenydobogón, ám megvonják operai szereplehetőségeinek határait. Horváth Eszternek ritka szerencsés adottságok vannak birtokában: szép és gazdag hanganyag, reprezentatív megjelenés, levegőt teremtő személyiség, átlagon felüli játékindigencia. Máris a társulat egyik legjelentősebb művészyéniségévé vált. A tenorista *Juhász Lászlónak* erős karakterformáló képessége van, hangja az elmúlt évben magasabb lett, a nehezebb regiszterekben is biztosan szól. A szép hangú baritonista *Börcsök István* a tavalyi feltűnést keltő beugrások után újabb kellemes meglepetésekkel szolgálhat. *Lengyel Ildikó* és *Fekete Mária* korrekt, tisztos teljesítményre képesek. Két szép hangú fiatal tenorista — *Engel Imre* és *Gárdai Lajos* — most készül az első jelentős szerepre.

Valamennyien a pálya elején vagy legalábbis a delén jóval innen állnak. Megvan bennük a fejlődés igénye és képessége. A velük kapcsolatos munkához céltudatosságra, a hosszú előkészületeket is vállaló kitartásra van szükség. *Vaszy Viktor* zeneigazgató személye erre feltétlen garancia, ám egyre jobban érezhető, hogy a szegedi operának jelenleg még nincs vele egyenrangú koncepciózus rendezőegyenisége. Az utóbbi évek produkcióinak tekintélyes részét bosszantó egyensúlyzavar jellemezte. Az igényes zenei megvalósítás mellől hiányzott az alapos, az előadások résztvevőit egyúttal olvasztó rendezői munka. Nem egy vezető énekes játékbeli modorosságokkal küzd, gesztusai minden produkcióban megismétlődnek, többen hajlamosak a naiv teatralitásra, magamutogatásra, a taps felé kacsintó rájátszásra. E fogyatékoságok — melyek miatt akár teljes produkciók hajótörést szenvedhetnek — elsősorban a rendező munkájának fogyatékoságait vagy inkább feladatvállalásának, igényességének határait jelzik. Az operarendezőnek nem lehet megelégednie pusztán a statisztéria és az énekkar mozgásának, a jeleneteknek a megtervezésével. Olyan „kényes” és nehéz dolgokba is be kell avatkoznia, mint a színpadon levők gesztusai és mimikája. Céltudatosságának, izlésének a színpadi játék legapróbb és legszemélyesebb mozzanatában is érvényesülnie kell. Nemegyszer a már-már leküzdhetetlennek látszó megszokottságok ellenében, ám a művészi színvonal érdekében. Ha pedig az ilyen intenzitású és igényű rendezői munkához nincsenek meg a feltételek, akkor ezen okvetlenül segíteni kell. Hogy egy következetes, bátor rendező „csodákat művelhet”, arra kitűnő példa a pár évvel ezelőtti, Bozóki István rendezte *Mathis* előadás, melyen a társulat korábban modorosan és kellő mértéktartás nélkül játszó férfienekesekre például rá se lehetett ismerni, sőt egyikük, a sok sikert megszerző idősebb művész, pályája végén szinte újjászületve, életének talán legemlékezetesebb teljesítményét nyújthatta; a rendező segítségével és bizonyára kemény munka árán. Bozókinak ahhoz is volt bátorsága és művészi lelkiismeretessége, hogy az egyik tévesnek bizonyult rendezői megoldást a bemutató előadás után megváltoztassa.

Angyal Máriának az operatársulat munkájába való bekapcsolódása „új hullámot” ígér a rendezés területén is. Eddigi két sikeres operarendezése ezt ígéri. Ha a legutóbbi, *A szevillai borbély* előadás kissé harsánynak tűnt is, végre a legapróbb részletekig megtervezett, igényesen kidolgozott előadást, tökéletesen együtt játszó együttest láthattunk a színpadon. Ennek állandó igényét s a vele járó sűrűbb művészi és szervezési tennivalókat, a több tudatosság és önfegyelem, a produkciók egészére való figyelés, a rutinszerűségtől való tartózkodás, az állandó újjászületés parancsát kell vállalnia az egész szegedi operának: rendezőnek, karmesternek, vezető és pályakezdő énekesnek egyaránt.

CSAPLÁR FERENC

A mi Elektránk?

Korszerű színház nincs korszerű gondolat nélkül, izgalmas produkció szellemi izgalom nélkül. Aki jó színházat akar csinálni, annak egyszerre kétfelé kell figyelnie: a közösséget foglalkoztató problémákra s a színházművészet eddig megteremtett és egyre bővülő lehetőségeire. Úgy kell művésznak lennie, hogy egyúttal politikus